

Хроники: Перспективи и предизвикателства пред изучаването на виетнамския език и култура в СУ "Св. Климент Охридски" в контекста на 70 години българо-виетнамски отношения

Райна Бенева

Резюме

Изучаването на виетнамски език и култура е ново явление в българската академична практика. В контекста на 70 години българо-виетнамски отношения се обръща внимание върху нуждата в България от специалисти с виетнамски език и подготовка върху съвременните процеси и тенденции във Виетнам, върху виетнамската традиция, история, общество. Как се развива това направление у нас? Какви са перспективите пред дръзналите да се захванат с тази terra incognita и какви са трудностите в процеса на усвояване на виетнамския език? Това са въпроси, на които настоящият текст се опитва да обърне внимание. От една страна целта е да се открие, доколко е целесъобразно в България да се развива поле на познанието, което да бъде свързано с Виетнам. Същевременно цели да направи и необходимото оттласкване от все още съществуващите у нас стереотипи по отношение на тази толкова динамична и интересна страна.

Ключови думи: Виетнам, българо-виетнамски отношения, култура, образование

Приятелството между България и Виетнам има дългогодишна динамична история, основана на взаимно доверие и сътрудничество в различни области, като България е сред първите страни, които признават независимостта на Виетнам. От създаването на официални дипломатически отношения през 1950 г. са изминали седем десетилетия и 2020 г. е юбилейна за двустранните контакти¹. Политическият, икономическият и културен диалог винаги е бил много активен, разбира се с различен интензитет и с променящи се приоритети в различните периоди². През първите години, още по време на Втората индокитайска война (1955-1975), България оказва на Виетнам сериозна помощ - изпраща медицински екипи и инженерни кадри, като същевременно и обучава медицински специалисти. Страната ни участва активно и в следвоенното възстановяване. Като помощ за развитие са изградени и разработени около

130 обекта, които са важни за индустриалния, медицинския и образователния сектор на Виетнам (болници, учебни заведения, градоустройствени планове, мостове, фабрики...)³. Един от многото символи на българо-виетнамското сътрудничество е построената през 1981 г. от български строители и с български материали действаща и до днес детска градина „Виетнам-България“, в която децата изучават български думи и се запознават с българските традиции⁴. Предоставената техническа и материална помощ безспорно се помни от Виетнам, но най-силното живо наследство от традиционните добри връзки между двете страни и най-голям актив са виетнамците, завършили, учили и работили в България. Предоставени са стипендии за виетнамски студенти и докторанти, както и за техническа професионална квалификация. В края на 80-те години на миналия век близо 30 000 са обучените в България. Освен това преди промените у нас, български гост-преподаватели преподават български език, история и култура в Института за чужди езици към Ханойски университет, като подготвят над 650 студента и 90 докторанта⁵. За съжаление броят на завършилите българи във Виетнам и изучаващите виетнамски език и култура в България далеч не е съизмерим. През последните години обаче Центърът за източни езици и култури към СУ „Св. Климент Охридски“ е мястото, което развива все по-активно тази област на познанието. Именно образованието и образователно-културният обмен е онази сфера, която създава най-силна свързаност между хората за поколения напред и която е двигател „на растеж и напредък в областта на двустранните политически и икономически отношения“⁶.

Виетнамският език и писменост – кратка справка

Виетнам е многонационална страна, в която съжителстват 54 етнически групи, всяка с различен език, а някои и със своя отделна писменост. Официалният език е виетнамският, езикът на основния етнос *виет* (viêt), наричан още *кин* (kinh). Виетнамският език спада към мон-кхмерската езикова група, част от голямото австроазиатско езиково семейство, което включва 169 езика, разпространени в района от Индия, Бангладеш, Непал през Мианмар, Лаос, Камбоджа до Виетнам. Фонетичната система на езика е доста сложна, като запазва своята тоналност от шест тона и струпването на начални и крайни съгласни. Фонемната структура се състои от 23 съгласни звука, 48 гласни и дифтонги.

Поради своето географско разположение и историческо развитие, Виетнам влиза както в конфуцианско-китайския културен ареал, така е и неизменна част от югоизточно-азиатския културен субстрат. Това дава

отражение върху развитието и на езика, и на културата, която е изключително многообразна и многопластова. Освен това със своето стратегическо местоположение на ключов търговски и геополитически кръстопът, Виетнам още от XVI в. се запознава активно със западната цивилизация и поема влиянието от португалци, испанци, холандци, французи. Днес около 70 % от лексиката е с йероглифен произход (т.нар. сино-виетнамска лексика), а компендиумът от трайно навлезлите френски думи по време на колониалния период, който започва през 1887 също е много голям⁷. Във Виетнам навлиза китайското писмо с присъединяването му към териториите на ханската империя през 111 г. пр. Хр. Смята се, че на база китайските йероглифи *Хан* (chữ Hán) през VIII-IX в. се създава писмената система *Ном* (chữ Nôm), с цел да се предаде по-добре говоримият език. *Ном* се е изучавала само от високо образовани прослойки. За да се пише на *Ном*, е трябвало първо да се изучават китайските йероглифи *Хан*. Затова и днес старата виетнамска писменост се нарича *Хан-Ном* (chữ Hán-Nôm), като най-ранните образци, достигнали до нас, датират от XIII в. На писмеността *Ном/Хан-Ном* са писани поетични и прозаични творби, както и административни текстове и закони.

Съвременната ортография е заела латинските букви по-конкретно от португалския език, заедно с диакритични знаци, които се поставят над и под дадената графема за гласен звук. Записването става на фонетичен принцип, като всяка графема отразява специфична фонема от думата, а всеки диакритичен знак различава две различни фонемни една от друга или маркира тона на думата (Иванова 2020). Романизирането на виетнамския език започва през XVII в. с дейността на португалските мисионери Гаспар до Амарал и Антонио Барбоса. Малко по-късно въз основа на техните трудове, йезуитският мисионер Александър де Род (1591-1660 г.) съставя първия португалско-латинско-виетнамски речник (*Dictionarium Annamiticum Lusitanum et Latinum*, 1649). Той остава в историята като баща на новата виетнамска азбука *Куок Нгъ* (букв. „народна писменост“ от виет.ез. Quốc Ngữ), която постепенно започва да се използва сред новопокръстените католически общности, тъй като Библията и други религиозни текстове биват преведени на виетнамски чрез нея (Пак там). Със засилването на френското колониално влияние и присъствие през втората половина на XIX в. *Куок Нгъ* започва да се използва все по-широко сред всички слоеве на населението и постепенно замества *Хан-Ном* във всички области, като се поставя началото и на съвременната виетнамска литература⁸. *Куок Нгъ* се усвоява бързо, но за европейците и в частност за българите усвояването на тоновете и

особеностите на фонетичната система на вьетнамския език представлява най-голяма трудност.

Българите и вьетнамският език и култура до 1989 г.

Въпреки динамичния характер на отношенията между България и Виетнам през първите десетилетия от тяхната история, вьетнамски език не се изучава редовно в страната ни. Малко са и българските студенти, които специализират вьетнамски език, било то във Виетнам или в тогавашния СССР. Но те допринасят за развитието на българо-вьетнамските отношения, като се реализират основно в сферата на дипломацията, журналистиката и преводаческата дейност. Културните взаимовръзки между България и ДР Виетнам бележат началото си от 1956 г., когато с Постановление на Министерския съвет се взема решение за подписване на Спогодба за културно сътрудничество, сключена в гр. Ханой на 18 декември 1956 г. (Златков 2016:166). Двете страни се задължават да поощряват взаимното посещение на културни и научни дейци, размяната на студенти, а също и на опит в областта на висшето и средното образование. Когато през 1957-ма година Хо Ши Мин идва в България, у нас са вече първите няколко вьетнамски студенти. Неговото посещение дава мощен заряд и тласък за последващите интензивни 30 години на българо-вьетнамски връзки. Като част от образователния обмен през 1959-та година за Ханой се отправя първата група български студенти за пълен курс на обучение във вьетнамски университети. Тя включва Филип Марков (История), Стоянка Димитрова и Борис Стойчев (Виетнамска филология). 1963 г. заминават още трима, които се обучават в специалностите „История“ и „Графика и живопис“. Сред тях е българският художник Дочо Дочев, който твори с техниките на вьетнамската лакова живопис (Бенева 2018). През 70-те и 80-те години някои от възпитаниците на Московския държавен институт по международни отношения изучават вьетнамски език и днес са български дипломати от висок ранг⁹. Виетнамска филология завършва и Иван Тодоров в Санкт-Петербургския университет. Той специализира в Ханой, работи в БТА като кореспондент за Югоизточна Азия и е дългогодишен председател на Българското дружество за приятелство с Виетнам. Именно Иван Тодоров води първия вечерен лекторат в края на 80-те, който се провежда в Центъра за източни езици и култури и който е отворен както за студенти и преподаватели, така и за външни лица. На тази курс се записва и Кирил Грудин, който впоследствие заминава за Ханой и в началото на 90-те завършва „Виетнамска филология“. Той и до днес живее и работи във Виетнам в сферата на управление на недвижими имоти.

В член 3 от гореспоменатата Спогодба за културно сътрудничество между България и Виетнам се предвижда развиване на сътрудничеството в областта на литературата и изкуството, превеждането и издаването на литературни произведения и произведения на изкуството (Златков 2016). В тази връзка може да се открие името на Блага Димитрова, която посещава многократно Виетнам и осъществява контакти с виетнамски журналисти и писатели. Именно на нея дължим не само български произведения, посветени на Виетнам (напр. романът-пътепис „Страшният съд“, изд. 1972 г.), но и редица преводи на видни виетнамски поети – от Нгуен Зу (1765-1820) до Тху Бон (1935-2003). Може да се открие например антологията „Виетнамска поезия“, която тя съставя и която се издава през 1972 г. Същевременно български автори са активно превеждани на виетнамски език, благодарение на завършили виетнамци в България. Преведени са напр. „Страшният съд“ на Блага Димитрова, двата тома на „Тютюн“ на Димитър Димов, „Железният светилник“ на Димитър Талев. Виетнамският читател се запознава и с поезията на Никола Вапцаров, Христо Ботев, Иван Вазов, Пейо Яворов, Пенчо Славейков, Гео Милев, Асен Разцветников, Младен Исаев, Атанас Далчев, Дора Габе, Валери Петров и др. чрез преводите например на Суън Зиеу и неговата антология от 1978 г. „Български поети“ (*Những nhà thơ Bun ga ri*). Едно от големите постижения на научно-образователното сътрудничество между двете страни е единственият до този момент Българо-виетнамския речник, издаден 1984 г. в Софийски университет, разработен от авторски колектив под ръководството на проф. Ле Куанг Тхием. След промените в България тази преводаческа активност за съжаление спира. През 2020 г. обаче Националният университет за социални и хуманитарни науки, Ханой (НУВ-УСХН) печели проект на тема „Подобряване на качеството на обучението по чужди езици чрез модернизация на инструментите за чуждоезиково обучение“, финансиран по линия на българската официална помощ за развитие на стойност 61 хил. лева. Една от целите на проекта е „модернизация и разработване на ново издание“ на речника от 1984 г., за което ще работят заедно както лингвисти от Виетнам, така и българисти от Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“ и изтоковеди филолози от Софийския университет „Св. Климент Охридски“¹⁰. Подобно смело начинание следва да даде нов тласък в преподаването на виетнамски език в България и на български език във Виетнам, в създаването на ново поколение специалисти като допринесе и за възобновяването на преводаческата традиция между двата езика.

Полагане на основи за редовно изучаване на виетнамски език и култура в СУ „Св. Климент Охридски“ в най-ново време

Центърът за източни езици и култури работи целенасочено за полагане на основите в преподаването на виетнамски език у нас, като Софийски университет е единствената академична институция в България, която на този етап предлага обучение по виетнамски език, култура и общество. През втората половина на 90-те години на ХХ в. се обявява курс по виетнамски като втори избираем източен език в ЦИЕК. Тази дисциплина се води две години с преподавател Стоянка Димитрова (действащ преводач), след което няма последваща група. В по-късно време, през 2006 г., за първи път се обявява избираема теоретична дисциплина „История и култура на Виетнам“, която се посещава от кореисти и китаисти. Неин инициатор е Райна Бенева, тогава докторант към катедра Кореистика, дъщеря на българския виетнамист и дипломат Борис Стойчев, израснала във Виетнам през 70-те и 90-те год., специализирала виетнамски език в гр. Ханой през 2000г. и в гр. Хо Ши Мин през 2018 г. Може да се каже, че с разработването на тази дисциплина започва един дълъг нов път и усилена работа по създаване на видимост на виетнамския език и култура в ЦИЕК. Този стремеж се сблъсква с редица стереотипи и остарели представи, които съществуват в българското общество по отношение на Виетнам, отгласкването от които се оказва нелека задача. В резултат от дългогодишните усилия на преподаватели от ЦИЕК (Галина Соколова, Александър Федотов, Нако Стефанов, Александър Алексиев, Райна Бенева и др.) през 2013г. стартира междукатедрената специалност ЮИЮА. През 2014 г. стартира най-напред факултативен курс по виетнамски език към програмата на специалност Кореистика, в който се включват и студенти от ЮИЮА. А от 2015 г. виетнамски език вече се изучава като задължителна и редовна дисциплина от студентите на най-младата специалност в ЦИЕК. Нейната учебна програма има за цел да запознае с езиците, културите, икономическите и политическите системи в един от най-бързо развиващите се региони в света. Тя дава широк спектър от знания за Азия в съответствие с индивидуалния избор на обучаваните – един основен модул (Китай, Япония или Корея) и един допълнителен модул (Индия или Югоизточна Азия), които конкретизират езиците и културите към които студентите се насочват. Програмата въплъщава визията и стратегията за разширяване на познанието по посока на страните членки на АСЕАН, и в частност на Виетнам. Всяка година специалността приема средно по 35 души, а модул „Югоизточна Азия“ записват около 15 от тях. „Записалите я студенти разполагат с уникални възможности да навлязат в света на почти цяла Азия, да се запознаят с нейната

история, култура, икономика, политика, и, не на последно място, да научат много източни езици“ казва Александър Федотов в своя поздравителен адрес към първия сборник със студентски разработки по специалността „Щрихи към света на Югоизточна Азия“ (Бенева съст. 2017: 31). Със своето многомилionenно население, светът на ЮИА е необозрим, пъстър и многолик - огромно материално, икономическо и духовно пространство. Без него представата за Азия остава някак непълна. Както правилно отбелязва Андроника Мартонова „краят на XIX и началото на XX в. географско-културният ареал на Югоизточна Азия е белязан с изключително превратни политически, икономически, социални и културни промени“ (Мартонова 2011:37). Същото може да се каже както за времето преди това, така и за новата вълна от динамични трансформации в региона в края на XX-ти и началото на XXI в. В този смисъл специалността е уникална и особено актуална. До този момент има вече четири завършили випуска степен бакалавър, като не малко от темите на дипломните работи са посветени на Виетнам и са отлично защитени. С обособяването на модул „Югоизточна Азия“ за първи път се разработва в академичното пространство на ЦИЕК югоизточноазиатска проблематика, като отделен цялостен профил на обучение и равностoен обект на изследване и познание, с основен фокус – Виетнам¹¹. Замисленият проект предоставя възможност да се запълни една липсваща територия от изучавани езици, култури и общества в Софийски университет, едно липсващо звено в изследователската памет на ЦИЕК. В рамките на двугодишния модул се преподава редовно не само виетнамски език, но и дисциплини като „Виетнамска цивилизация“, „Съвременна история на Югоизточна Азия“, „Виетнам в българската външна политика“, „АСЕАН – от регионално към международно сътрудничество“. „Митове и легенди на Виетнам“, „Съременно виетнамско общество – традиции и динамики“, „Международни отношения на Виетнам“, „Икономика на Виетнам“. Освен това страните от Югоизточноазиатския регион попадат във фокуса на общи за цялата специалност курсове като „Икономически системи на Южна и Югоизточна Азия“, „Политически системи на Южна и Югоизточна Азия“, „Визуална и филмова култура на Изтока“. В програмата на студентите специалност ЮИЮА е включен и задължителен стаж. Свързани с Виетнам стажантски програми са проведени до този момент в МВнР, дирекция „Азия, Австралия и Океания“, в Дипломатически институт към МВнР, в Посолство на Р България в Ханой, в Посолство на СР Виетнам в София. Тази практика позволява на бъдещите специалисти допълнително да задълбочат познанията си върху езика и двустранните отношения и да осмислят конкретните актуални

измерения на ползите от взаимноизгодно сътрудничество в най-различни области.

Въпреки краткия период от лансирането на модул „Югоизточна Азия“, избралите го студенти и техните преподаватели проявяват сериозна активност и устрем, като ежегодно инициират и организират редица дейности, посветени на страните от региона. Може да се каже, че те са заявка и атестат за засилващия се интерес към ЮИА, както и за необходимия научен и образователен обмен с Виетнам. Така например още през 2015 г., изцяло по инициатива на ЦИЕК съвместно с Института за изследване на изкуствата към БАН и с дейното участие на студентите, се организира форумът „Неочакваният Виетнам (образи, срещи, преоткриване)“, който събира близо 100 души. На следващата година се провежда първият студентски семинар на специалността „Югоизточноазиатският ПИК (Перспективи, Икономика, Култура)“ (27 май 2016). В него се включват както студенти от Софийски университет - Циек, Исторически и Стопански факултет, така и виетнамски и индонезийски специализанти, дошли на докторантски обмен в различни специалности на СУ по линия на програма Еразъм+. Научният семинар предоставя възможност за интердисциплинарни пресичания и за мотивиращ изследователски дебат. Израз на признание за успешния семинар е последвалата финансова подкрепа от виетнамското и индонезийското посолство в София за отпечатване на представените доклади в книжно тяло със заглавие „Щрихи към света на Югоизточна Азия“. През 2017 г. в ЦИЕК се провежда и ден на културите, посветен на 10-те страни от ЮА, отново с фокус върху Виетнам, по повод 50 години АСЕАН под надслов „Пъстрият свят на Югоизточна Азия“ (19 май). В края на същата година се организира и национална научна конференция „Хо Ши Мин – живот и дело“ по повод 60 г. от неговото посещение в България. Докладите са публикувани в сборник със съставител Нако Стефанов, като са включени и преводи от виетнамски език на Декларацията за независимост на Виетнам от Крум Златков и на няколко поетични творби на Диана Иванова, които представят по-малко известното лице у нас на Хо Ши Мин като майстор на перото. Нако Стефанов полага традицията и на международна научна конференция „Страните от Югоизточна Азия – по пътя на социално-икономическото развитие и прогрес“, която се провежда през 2017 и през 2018 г., в резултат на което излиза един сборник и един е под печат. Студентите представят и две фотоизложби: „Виетнам през нашите очи“ (автор Диана Иванова, 2017) и „Виетнам, Тайланд и Индонезия“ (авторски колектив 2019). В ЦИЕК и в Националния студентски дом през 2019 г. се провежда и мащабната творческо-културна изява „Виетайиндо –

заедно в културното многообразие” – дни посветени на традициите и съвременните постижения на Виетнам, Индонезия и Тайланд. Събитието е подкрепено от Студентски съвет към СУ, от посолствата на Индонезия и Виетнам, от почетното консулство на кралство Тайланд, от МВнР. Студентите проявяват и социална ангажираност, като в рамките на срещата организират томбола, а всички събрани средства са дарени на Специално училище за ученици с нарушено зрение „Луи Брайл“ в София. Те участват и с интервюта в социалните мрежи и в Българско национално радио, с което представят специалността и богатството на ЮА като цяло и Виетнам в частност. Проведените културно-научни срещи отразяват усилията на преподаватели и студенти да се обхванат различни аспекти от виетнамската култура и да я направят по-познаваема за студентите на СУ и за българската общественост. Предвидените дейности за 2020 г. не можаха да се осъществят поради пандемията с Ковид-19 и наложените в тази връзка карантинни мерки. Но студентите успяват да подготвят чудесни юбилейни видео проекти по предметите „Практически виетнамски език“ и „Виетнамска цивилизация“, които могат да се използват за популяризиране на обучението по виетнамски език и култура.

За разлика от останалите модули в специалността, модул „Югоизточна Азия“ не е свързан с традициите и научната база на отделна катедра. И в този смисъл усилията на преподавателите в полагане на основите в преподаването на виетнамски език и култура са пионерски, основополагащи и срещат редица трудности и предизвикателства. Те са свързани например с това как да се осигурят преподавателски кадри завършили специалност Виетнамистика, липсата на достъп до достатъчно съвременна специализирана научна литература и достатъчно визуални материали за Виетнам и виетнамския език, осигуряване на възможности за студентски мобилности. До този момент успешно са изпратени само двама български студенти на петмесечна езикова специализация в Университета за социални и хуманитарни науки – Ханой (2016-2017 г.)¹² и петима студенти на стаж в българската дипломатическа мисия в Ханой (2017-2019). По линия на МОН и на държавната Спогодба за сътрудничество в областта на образованието и културата, през 2018г. Даяна Иванова, завършила първия випуск на бакалавърската програма към ЮИЮА, печели стипендия и заминава на обучение в магистърска степен специалност „Виетнамистика“ в престижния Университет за социални и хуманитарни науки – гр. Хо Ши Мин. Така след повече от 20 години отново има български студент, който се обучава дългосрочно и успешно във Виетнам. Би могло да се каже, че тя е представител на едно ново, четвърто поколение български

виетнамисти, които се обучават във Виетнам. Така или иначе има още много какво да се желае по отношение на студентските и преподавателски мобилности между двете страни. Следва да се отбележи, че през последните години и други факултети на СУ имат обмен с виетнамски университети. Така напр. Стопанският факултет на СУ има отлично работещ договор по програма Erasmus + с Икономическия университет в гр. Хуе, с който се осъществяват ежегодно преподавателски и докторантски мобилности и се подсилва взаимното опознаване. Би било много полезно да се стигне до подобна договореност и между ФКНФ и най- малкото Университета за чужди езици – Ханой.

Възможност да се изучава виетнамски език на място е необходимост, продиктувана и от трудността в усвояването на езика, особено по отношение на фонетиката. В този смисъл осигуряването поне на няколко месеца езикова практика в страната е приоритетна задача. След дълги консултации между МВнР, МОН, виетнамската страна и преподаватели от ЦИЕК в края на 2019 г. е подписано Споразумение за сътрудничество в областта на образованието между правителството на Р България и СР Виетнам за периода 2019-2023 г. За разлика от предишните програмни периоди в действащото споразумение стипендиите за обучение в степените бакалавър, магистър, доктор и за изследователски престой вече не са само по една, а по две. По настояване на преподаватели от ЦИЕК и с огромното съдействие на МВнР и българското посолство в Ханой, най-после споразумението осигурява възможност и за езикова специализация по виетнамски за период от 6 месеца до една година, както и стипендии за лятна езикова програма. От българска страна най-големия бенефициент на този обмен са студентите от специалност ЮИЮА. И още нещо – заложеният член 9 в споразумението предоставя договорно-правна база за размяна на лектори по български и виетнамски език¹³, с което би се преодоляла честата смяна на преподавателските екипи по практически език и липсата на дългосрочен специалист в методика на преподаване на виетнамски за чужденци. И въпреки че ръководството на специалността намира решения всяка година с помощта на виетнамската общност в България, все по-осезаемо се усеща нуждата от официален гост-преподавател по виетнамски, който да подкрепи програмата в подготовката по практически език. Има още какво да се направи по отношение на разширяване на университетските контакти и партньорските мрежи във връзка с учебни материали, научни конференции и семинари в областта на виетнамистиката. Надяваме се, че и виетнамската страна ще започне да подкрепя в по-голяма степен усилията на ЦИЕК и СУ „Св. Климент Охридски“ в преподаването и разпространението на виетнамски

език и култура в България. Въпреки не малкото трудности с които се сблъскват развиващите направления Виетнам и Югоизточна Азия у нас, интересът към този регион е голям и сякаш нараства с всяка изминала година. Със сигурност забележителният икономически растеж на Виетнам и като цяло на страните от АСЕАН отваря нови възможности (политически, икономически и др.) за България, които вече няма място да бъдат пренебрегвани.

Защо Виетнам?

Виетнам отдавна е загърбила следвоенното възстановяване и днес е една от най-бързо проспериращите страни в региона и модел за икономическо развитие. Средният икономически ръст за последното десетилетие е от 6,3%, а 2018 г. са отбелязани рекордните 7,08 %. Брутният вътрешен продукт е 40 пъти по висок в сравнение с 1986 г., когато стартира т. нар. Политика на обновление Дой Мъй (Đổi mới) и започва либерализацията на икономиката¹⁴. Днес чуждите инвестиции възлизат на 325 милиарда щ.д., направени от над 120 страни и партньори. Виетнам е не само водеща туристическа дестинация, но се развива успешно във всички сектори. Със стабилна политическа, инвестиционна и бизнес среда, Виетнам се интегрира изключително добре в глобалната и регионалната икономика – в региона той е първи износител на дрехи и втори на електроника, в света той е първи износител на кашу и черен пипер, втори износител на кафе след Бразилия, трети износител на ориз... По отношение на международното партньорство, Виетнам е отговорен член на ООН, на СТО, АСЕАН, АСЕМ, важен търговски партньор на ЕС, САЩ, Япония, Корея, Китай, Австралия, Русия... Със своето младо население (70 % от 95 милионното население на страната е под 35 години), Виетнам инвестира изключително в човешки капитал, както и в развитие на иновациите и технологиите. Прогнозите са до 2030 г. да стане 21 икономика в света. Укрепването на отношенията с Асоциацията на народите от Югоизточна Азия се оказва от стратегически интерес за Европейския съюз, което спомага и българо-виетнамските връзки да придобият нови, по-широки измерения. Това изисква сериозна активност от страна на България, защото както отбелязва Къдринка Къдринова, български журналист и отличен познавач на динамичните процеси в съвременен Виетнам “Виетнам, който едва сега започваме отново да преоткриваме, вече е дръпнал много напред и е генерирал образа на изключително привлекателна за международния бизнес и чуждите инвестиции дестинация, така че някогашните български търговски „ниши“ отдавна са заети от други виетнамски партньори от чужбина“ (2009).

През последните години се наблюдава нова динамика на политическите и икономическите контакти между Виетнам и България. В двустранните връзки започват да се отчитат все по-осезаемо ползите от членството на България в ЕС и на Виетнам в АСЕАН. 2013 г. се обяви намерение за стратегическо партньорство между двете ни страни, което постепенно се запълва с действащо съдържание. Последното десетилетие България наистина си спомни, че с Виетнам ни свързва дълго и искрено приятелство, вече 70 години, основано на взаимопомощ и доверие и се зае със задълбочаване на традиционните двустранни отношения. Виетнам е не само традиционен, но и водещ партньор в ЮА, както отбелязва и министъра на икономиката на България Емил Караниколов¹⁵. Не бива да се забравя силното лоби, което България има във Виетнам в лицето на хилядите завършили у нас виетнамски граждани, които помнят и обичат България, и които заемат завидни високи постове в страната си. Сред тях има вицепрезидент (проф. д-р Нгуен Тхи Зоан), първи вицепремиер (Нгуен Шинг Хунг), министри и заместник министри, университетски ректори и зам. ректори, водещи бизнесмени, предприемачи, архитекти, лекари, известни дейци на културата и изкуството, изявени изследователи в техническите и икономическите науки, в областта на астрофизиката, лингвистиката, етнологията и етнографията, археологията и др. Във Виетнам има три силни дружества за приятелство с България в градовете Ханой, Хайфонг и Хо Ши Мин, които редовно се събират и със стотици честват всяка година 24 май. Те продължават да бъдат живият мост за българо-виетнамските отношения.

Инвестирането в контактите между Европа и страните от Югоизточна Азия, в това число и Виетнам, „ще донесе значителни ползи за интересите на ЕС, както от икономическа, така и от политическа гледна точка“ се казва още през 2015 г. в съвместно съобщение до Европейския парламент от Европейската комисия и върховния представител на съюза по въпросите на външните работи и политиката на сигурност¹⁶. Тогава, през 2015 г., успешно приключват и преговорите по Споразумението за свободна търговия ЕС – Виетнам (The EU-Vietnam FTA), подписано през 2019 г.¹⁷. Очаква се то да повлияе благотворно върху двустранните търговско-икономически отношения, като се подобри достъпът до пазарите и се премахнат почти всички тарифи при търговията със стоки. Освен това 2018 г. е приета и нова Европейска стратегия за свързаност (*the connectivity*) между Европа и Азия - нов импулс в отношенията между ЕС и АСЕАН, България и Виетнам, като се отчита нарастващата роля на Виетнам в региона. Свързаността се изразява в задълбочаване на връзките между страните и народите, като се задълбочат

икономическите, културните, образователните и човешките връзки. Свързаността във всичките ѝ измерения – икономически, политически, социокултурни и образователни са се превърнали във водещ приоритет в отношенията Европа-Азия. Нейното засилване е вече „важна част от българската външна политика по отношение на азиатско-тихоокеанския регион, като България поощрява образователния обмен, съвместни изследователски програми, културни мобилности и контактите между хората със страните от Югоизточна Азия“¹⁸. В съзвучие с наблюдаваната институционална и политическа динамика, в Ханой през януари 2019 г. е учреден и Център за насърчаване на търговията и инвестициите „Виетнам-България“. От 1 август 2020 г. влиза в сила търговското споразумение между ЕС и Виетнам, с което се очаква да паднат 99% от всички мита. Това ще даде сериозен импулс и на българо-виетнамския търговски обмен. В този смисъл взаимноизгодното сътрудничество има всички предпоставки да става все по-интензивно и наистина да се върви към реализиране на огромния съществуващ потенциал. А с развитието на българо-виетнамските отношения, страната ни има и ще има все по-голяма нужда от специалисти с виетнамски език, които да познават и да разбират в дълбочина спецификите на културата и обществото на Виетнам.

Вместо заключение

Траекторията на социално-икономическо развитие на Виетнам е впечатляваща и обещава откриване на множество възможности от взаимен интерес. В годините на прехода България пренебрегна позициите си във Виетнам и не успя да види навреме стратегическите ползи за себе си от активизиране на отношенията си с Виетнам в различни области. И макар че сравнително късно започва отново да работи по посока на възстановяване на стари и създаване на нови партньорства, страната ни като че ли вече полага целенасочени и устойчиви усилия в тази посока. България и Виетнам споделят близки и активни особено политически, но и икономически и културни отношения. България, като традиционен добър партньор, би могла да помогне на Виетнам по пътя към разкриващите се огромни пазари на страните от ЕС, особено след подписването на Споразумението за свободна търговия ЕС-Виетнам. Освен това България може да привлече инвестиции и да предостави благоприятни възможности за дейности в редица области като информационни и енергийни технологии, електроника и електротехника, машиностроене, високотехнологични промишлени производства и услуги, селско стопанство и хранително-вкусова промишленост, туризъм... Виетнам е и врата на България

за пазарите на страните от АСЕАН. Тези потенциални двустранни области на сътрудничество могат да бъдат значително подпомогнати от специалисти, които познават виетнамския език, история, култура, общество, каквито се подготвят в Софийски университет. Те са и мостът към изграждащите се нови поколения приятели на България и Виетнам. Защото човешкият фактор и свързването между хората са в основата на всяко ползотворно сътрудничество. Само за седем години в юбилейната 70 годишнина от контактите между България и Виетнам, специалност ЮИЮА има с какво да се похвали, но предстои и още много работа. Може да се каже, че тази специалност даде възможност Югоизточна Азия най-после да заеме своето достойно място в нашата Алма матер и постепенно формира експертна общност у нас по въпросите свързани с Виетнам и ЮА.

Бележки

---

1 На 8 февруари 1950 г. България признава правителството на Демократична република Виетнам като законно правителство на страната, с което се установяват дипломатически отношения между двете държави.

2 Повече за динамиката на двустранните отношения Вж. дисертацията на Крум Златков „Българо-виетнамски взаимоотношения 1950-1989 г.“, защитена в Историческия факултет на СУ през 2016 г. За разменените визити през последните години може да се направи справка в интервю от 2019 г. на посланик Маринела Петкова пред Vietnam News “Bulgaria and Việt Nam – the dynamics that bring us together” (<https://vietnamnews.vn/life-style/506397/bulgaria-and-viet-nam-%E2%80%93-the-dynamics-that-bring-us-together.html>)

3<https://vietnamnews.vn/life-style/652994/bulgaria-and-viet-nam-mark-70-years-of-close-co-operation.html>

4 Устойчивостта на това сътрудничество е осигурено с усилията на българския посланик в Ханой – Маринела Петкова, благодарение на която от 2016 г. насам детската градина получава финансова подкрепа от българската държава за различни дейности, като последната е по проект за 2020 г. финансиран по линия на МВНР и българската официална помощ за развитие: „Създаване на здравословна среда и подкрепа на усилията за ограничаване разпространението заразни болести в детска градина „Виетнам-България“, на стойност близо 19 хил. лева.

(<https://www.mfa.bg/embassies/vietnam/news/25860>)

5 Дейности, с които се отбелязва в Ханой 70 годишнината от българо-виетнамските връзки (<https://vietnamtimes.org.vn/series-of-activities-to-mark-70-years-of-vietnam-bulgaria-ties-in-hanoi-22056.html>)

6Поредица от събития по повод отбелязване на Националния празник на България във Виетнам

(<https://www.mfa.bg/embassies/vietnam/news/20772>)

7 Езикът съдържа множество звукоподражателни думи и описателни наречия, достатъчно разнообразни за изразяване на емоции и чувства. Синовиетнамската лексика включва основно идеологически, религиозни, философски, политически и административни термини. Френската лексика навлиза главно в сферата на кулинарията и технологиите.

8В своята статия „Латинизация на виетнамския език: предпоставки и последици“, 2020, Даяна Иванова проследява неравномерното разпространение и развитие на националното романизирано писмо, значението му за модернизирването на страната и най-новите тенденции, като обръща внимание и на първите вестници, които излизат изцяло написани на *Куок Нгъ*, както и на първите поетични и прозаични произведения с „новата писменост“.

9 В това число напр. Петър Младенов, министър на външните работи (1971 – 1989); Георги Василев, посланик във Виетнам, Япония, а понастоящем в Беларус; Атанас Кръстин, посланик в Руската федерация; Завършилите във Виетнам Филип Марков – посланик във Виетнам, Китай и дългогодишен директор на дирекция „Азия“ и Борис Стойчев, посланик във Виетнам и Сирия.

10 Повече информация за подписването на Споразумение за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ между МВнР и Националния университет на Виетнам може да се види на <https://www.mfa.bg/embassies/vietnam/news/25412>

11 Освен виетнамски език следва да се открие, че специалността предоставя възможност да се изучава факултативно и индонезийски език, който привлича голям интерес – област която предстои да се развива все повече. Със съдействието на индонезийската и виетнамската страна в ЦИЕК отварят врати два нови кабинета – т.нар. индонезийски и виетнамски кът, в които пространства може да се ползва специализирана литература, както и да се разгледат образци на изкуствата и занаятите.

12 Тази възможност бе предоставена благодарение на личните контакти на преподавателката тогава по виетнамски език, д-р Нго Тхи Тхук с доц. Мин Чън Хоа, зам. ректор на УСХН – Ханой (USSH – Hanoi), която е завършила в България и не е прекъснала връзката със страната ни.

13 Целият текст на споразумението е публикуван в Държавен вестник, бр. брой 6/2020г. <https://dv.parliament.bg/DVWeb/showMaterialDV.jsp;jsessionid=DD74C6AFA9BAB56B0FE5483C2FAA9974?idMat=144612>

14 1986 г. във Виетнам се обявява политиката на обновление Дой Мъй (Đổi mới), с което се въвежда либерализация на икономиката и следват редица положителни промени в различни области. Отчетено е значително намаляване на бедността, но се наблюдава голяма разлика между бедни и богати – проблем с който страната предстои сериозно да се бори. Но нивото на образование и предоставени медицински услуги са значително повишени, развива се инфраструктурата, намалена е значително детската смъртност, достъпът до чиста вода и електричество в отдалечените селски райони е сериозно подобрен, отчетен е и прогрес по отношение на равенството между половете и овластяването на жените, но още има какво да се желае, особено по отношение на достъпа на жените от малцинствата до ръководни позиции. Безработицата е ниска, все още корупцията е сериозен проблем, особено по високите етажи на властта.

15 Вж още по темата: <https://www.mfa.bg/embassies/vietnam/news/19380>

16 Вж повече: eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=JOIN:2015

17 През 2018 г. ССТ е разделено в два отделни документа: Споразумение за свободна търговия (ССТ) и Споразумение за защита на инвестициите (СЗИ). След дълги преговори двата документа от споразумението бе подписано на тържествена церемония в Ханой на 30 юни 2019 г.

18 По въпроса за свързаността се опирам на Ася Цветанова, съветник в дирекция „Азия, Австралия и Океания“, която представи по време на Ден на културите на Виетнам, Тайланд и Индонезия (Виетайиндо), април 2019, организиран от СУ, темата „Новите азиатски тигри и перспективите за засилване на свързаността с Югоизточна Азия“ („The New “Asian Tigers” and the Perspectives for Strengthening Connectivity with Southeast Asia“).

Ползвана литература

Бенева съст. (2017): Beneva, R. sastavitel. *Shtrihi kam sveta na Yugoiztochna Azia*. izd. Tsentar Boyan Penev [Посоки на взаимност: сътрудничество и пристрастия. Щрихи към света на Югоизточна Азия., изд. Център Боян Пенев]

Златков (2016): Zlatkov, K. *Balgaro-vietnamski vzaimootnoshenia 1950-1989*. Nepublikuvan disertatsionen trud, Sofia [Българо-виетнамски взаимоотношения 1950-1989 г. Непубликуван дисертационен труд: СУ „Св. Климент Охридски, София]

Иванова (2020): Ivanova, D. *Latinizatsia na vietnamskia ezik: predpostavki i posleditsi*. Pod pechat [Латинизация на виетнамския език: предпоставки и последици. Под печат]

Къдринова (2009): Kadriнова, K. *Blizkiyat Vietnam*. // Mond Diplomatik [Близкият Виетнам. // Монд Дипломатик] <https://bg.mondediplo.com/article450.html> (30.04.2019)

Мартонова (2011): Martonova, A. *Globalniyat Siam: evropeyski sledi v taylandskoto kino*. // Problemi na izkustvoto, IIIzk - BAN, Sofia, № 3, XLIV [Глобалният Сиам: европейски следи в тайландското кино. // Проблеми на изкуството, ИИИЗк - БАН, София, № 3, XLIV]

Петкова (2018): Petkova, M. *Strong assets in Vietnam - Bulgaria relations*. – In: The world and Vietnam report, Hanoi. <http://tgvn.com.vn/strong-assets-in-vietnam-bulgaria-relations-charge-daffaires-73798.html> (11.06.2019)

[*Sporazumenie za satrudnichestvo v oblastta na obrazovaniето mezhdu pravitelstvoto na R Bulgaria i SR Vietnam za perioda 2019-2023* . Darzhaven vestnik, br. broj: 6, ot data 21.1.2020 *Споразумение за сътрудничество в областта на образованието между правителството на Р България и СР Виетнам за периода 2019-2023 г.* Държавен вестник, бр. брой: 6, от дата 21.1.2020 г.]

<https://dv.parliament.bg/DVWeb/showMaterialDV.jsp;jsessionid=DD74C6AFA9BAB56B0FE5483C2FAA9974?idMat=144612> (31.07.2020)

Други онлайн източници

https://www.parliament.bg/pub/ECD/180992JOIN_2015_22_BG_ACTE_f.docx [*Evropeyski sayuz i ASEAN – partnyorstvo sas streteghicheska tsel. Savmestno saobshtenie do Evropeyskia parlament i saveta, Bryuksel 2015. Европейски съюз и АСЕАН – партньорство със стретегическа цел. Съвместно съобщение до Европейския парламент и съвета, Брюксел 2015*] (03.07.2019)

<https://www.mfa.bg/embassies/vietnam/news/20772> [*Poreditsa ot sabitia po povod otbelyazvane na Natsionalnia praznik na Bulgaria vav Vietnam. Poreditca ot събития по повод отбелязване на Националния празник на България във Виетнам*] (27.07.2020)

<https://www.mfa.bg/embassies/vietnam/news/25860> [*Bulgaria finansira projekt za ogranichavane na razprostraneniето na Covid-19 i drugi zarazni bolesti v detska gradina „Vietnam-Bulgaria“.* България финансира проект за ограничаване на разпространението на Covid-19 и други заразни болести в детска градина „Виетнам-България“] (29.07.2020)

<https://www.mfa.bg/embassies/vietnam/news/25412> [*MVnR i Natsionalnia universitet na Vietnam podpisaha Sporazumenie za predostavyane na bezvazmezдна finansova pomoshht. МВнР и Националния университет на Виетнам подписаха Споразумение за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ*] (29.07.2020)

<https://vietnamnews.vn/life-style/652994/bulgaria-and-viet-nam-mark-70-years-of-close-co-operation.html> (13.07.2020)

<https://vietnamtimes.org.vn/series-of-activities-to-mark-70-years-of-vietnam-bulgaria-ties-in-hanoi-22056.html> (13.07.2020)

За автора

Райна Бенева е главен асистент в катедра „Кореистика“, Център за източни езици и култури, СУ “Св. Климент Охридски”

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7839-3137>

Имейл: r.beneva@uni-sofia.bg